

mejdisiplinarnogo issledovania. - M.: Izdatelstvo MGU, 2003.

<http://evartist.narod.ru/text12/03.htm>

5 The socio-political newspaper *Vremya (Time)*, No. 17, February 2, 2019. [*Obşestvenno-politicheskaia gazeta Vremä, № 17, 2 fevralä 2019 g.*]

6 Babaeva Yu.D., Voiskunsky A.E., Smyslova O.V. *Internet: impact on personality//Humanitarian research on the Internet: Collection of scientific articles/edited by A.Y.Voiskunskogo. M., 2000. - 431 p.* [Babaeva İu.D., Voiskunski A.E., Smyslova O.V. *İnternet: vlianie na lichnost' // Gumanitarnye issledovania v İnternete: Sbornik nauchnyh statei / pod red. A.İu. Voiskunskogo. M., 2000. - 431 s.*]

Newspaper "Kazakhstanskaya Pravda," No. 31 (28908) 15.02 2019 8. Baskova Yu.S. *Euphemisms as a means of manipulation in the media language :/Yu.S. Baskova; Kuban. state. Un-t. Krasnodar., 2006. - 23 s.* [Gazeta «Kazakhstanskaia pravda» № 31 (28908) 15.02 2019 8. Baskova İu.S. *Evfemizmy kak sredstvo manipuläsii na iazyke SMİ: /İu.S. Baskova; Kubän. gosudarstvennyi. Un-t. Krasnodar., 2006. - 23 s.*]

МРНТИ 17.01.45

Каримова Г. С.¹

¹Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті,
Алматы, Қазақстан

ДРАМАТУРГИЯНЫ ОҚЫТУДЫҢ ҒЫЛЫМ САЛАЛАРЫМЕН БАЙЛАНЫСЫ

Аңдатпа

Біздің әдіснамамыз үшін қазіргі қазақ драматургиясын оқытудың басқа ғылым салаларымен байланысын анықтау өте маңызды. Егер әдебиет сөз өнері болса, драматургия адам танымындағы әдебиет құралдарының бірі болып табылады. Драма өмір шындығын көрсету тәсілдерінің бірі ретінде лингвистика, тарих, психология, эстетика, мәдениеттану және әдебиеттану сияқты ғылымдармен байланысты.

Қазіргі қазақ драматургиясы әлемдік классикалық драматургияның дәстүрлерін шығармашылықпен сіңіре отырып, ұлттық драманың дербес бағытын, оның инновациялық дамуын анықтады.

Ақпараттық ағынның даму қарқыны, сөз өнерін игеру мотивациясының төмендеуі, көркем шығармаларды оқуға деген қызығушылықтың төмендеуі ғалымдар мен әдіскерлерді, ата-аналарды және бүкіл қоғамды ойландырады.

Мақалада көркемдік табиғатына сәйкес көркем әдебиет мұраларын танудың мүмкіндіктері, автордың идеялық-эстетикалық мәнін түсінуі, сезімді қабылдау, жинақтау және мазмұнын түсіну дағдыларын қалыптастыру, шығарманың негізгі идеясы әдебиет пен ғылымның басқа салалары арасындағы байланыста қарастырылады.

Түйін сөздер: тұлға, драматургия тілі, театр, көрермен, көркем сөз

Karimova G. ¹

¹ *Abai Kazakh National Pedagogical University,
Almaty, Kazakhstan*

THE CONNECTION BETWEEN TEACHING THE DRAMA AND BRANCHES OF SCIENCE

Abstract

Nowadays it is very important to determine cross curriculum methodology of teaching Modern Kazakh Drama with other subjects. If the Literature is the Art of the word, the Drama is one of the means of the Literature for human cognition. Being one of approaches of displaying the vital fact, Drama has got close ties with such sciences as Linguistics, History, Psychology, Aesthetics, Culture and Literature.

Modern Kazakh Drama, which has creatively absorbed traditions of the World Classic Drama, has defined independent branch of the National Drama and its innovative development.

The pace of Information Technologies development, lack of motivation in mastering the art of speech, loss of interest in reading the classic literature force scientists, methodologists, parents and society to think.

The article discusses possibilities of Literature heritage analysis in accordance with the nature of art as well as the author's understanding of ideological and aesthetic reality, formation of sensory sensation skills, perception, synthesis and understanding of the content, basic idea of a work in a conjunction of Literature with other branches of science.

Keywords: personality, language of drama, theater, spectator, rhetoric

Каримова Г.С.¹

¹ *Казахский национальный педагогический университет имени Абая,
Алматы, Казахстан*

СВЯЗЬ ПРЕПОДАВАНИЯ ДРАМАТУРГИИ С ОТРАСЛЯМИ НАУКИ

Аннотация

Для нашей методики очень важным является определение связи обучения современной казахской драматургии с другими отраслями науки. Если литература есть искусство слова, то драматургия - одно из средств литературы в познании человека. Драматургия, как один из путей отображения жизненной действительности, связана с такими науками, как языкознание, история, психология, эстетика, культурология и литературоведение.

Современная казахская драматургия, творчески впитывая в себя традиции мировой классической драматургии, определила самостоятельное направление национальной драмы, ее инновационное развитие.

Темп развития информационного потока, снижение мотивации освоения искусства слова, потеря интереса к чтению художественных произведений заставляют задумываться ученых и методистов, родителей и общества в целом.

В статье рассматриваются возможности познания наследия художественной литературы в соответствии с природой искусства, авторским пониманием идейно-эстетической сущности, формированием навыков чувственного ощущения, восприятия, обобщения и понимания содержания, основной мыслью произведения во взаимосвязи литературы с другими отраслями науки.

Ключевые слова: личность, язык драмы, театр, зритель, риторика

Кіріспе. Қазіргі қазақ драматургиясын оқытудың басқа ғылым салаларымен байланысын анықтау әдістемеміз үшін маңызды мәселе. Әдебиет сөз өнері дейтін болсақ, драматургия әдебиеттің адамтану құралының бірі. Драматургия өмір шындығын бейнелеу тәсілінің бір жолы ретінде тіл, тарих, психология, эстетика, мәдениеттану, әдебиеттану ғылымдарымен байланыста. Қазіргі қазақ драматургиясы әлемдік классикалық дәстүр жалғастығын өз бойына шығармашылықпен ала отырып, ұлттық драманың өзіндік бағытын айқындап, жаңашылдықпен дамытып келеді.

Ақпараттар толқыны дамуының қазіргі қарқынды кезеңі сөз өнерін игеруге талаптың азаюы, көркем шығарманы саналы ынтамен оқуға қызығушылықтың бәсеңдеуі ғалымдар мен әдіскер мамандарды, ата-ананы жалпы қоғамды қатты ойландыруда. Көркем әдеби мұраны өнер табиғатына сай оқу машығы, оның автор нұсқаған терең иірімі - идеялық-эстетикалық мәнін түсіну, мазмұнның берер әсер-ықпалын тебірене, толғана қабылдау, сезінген, түсінген ойды көңіл көкжиегінде қорыту білім-біліктерін қалыптастыру да әдебиетті басқа ғылым салаларының қатысуы арқылы тануда мүмкін болады.

Филологиялық білім беру мақсаттарының бірі - қазіргі қазақ драматургиясы деп қарастырылып жүрген Тәуелсіздік жылдарындағы қазақ драматургиясының даму қарқыны мен жай-күйін анықтайтын туындыларды оқыту. ЖОО кәсіби маман дайындауда қазіргі қазақ драматургиясының даму бағытын танып, ғылыми көзқарас қалыптастыру үшін де драманың ғылым салаларымен байланысу негізін білу қажеттігі туындайды.

Нәтиже мен талқы. *Қазіргі қазақ драматургиясын оқытудың тіл білімімен байланысы.*

Тіл адамзат қоғамында қарым-қатынас құралы. Тілдің қоғамдық қызметі адамзаттың ғасырлар бойы жасаған рухани, тарихи, мәдени жәдігерліктерін жеткізуімен, адамдардың дүниені тануының құралы болуымен маңызды. Тіл білімі қазақ тілінің құрылымдық, жүйелік, танымдық мәні жайлы түсінік қалыптастырады. Тілдің шексіз қызметінің мәні адамның танымдық түсінігін қалыптастырумен анықталады. Әл-Фарабидің «Тіл – ойдың көрінуі, ендеше бүкіл ғылым тіл арқылы өрнектеледі», -деп барлық ғылым негізіне тілді алуы заңдылық.

Тіл көркем ойды жеткізу құралы. Сөз өнерінің адамзатқа жетуі, толғандыруы тіл арқылы танытқан жазушының шығармашылық еңбегінің жемісі. Жазушының тіл арқылы танытқан шығармашылық еңбегі адамзат игілігіне айналады, ұрпақ тәрбиелейді. Осы тұрғыдан келгенде көркем шығарманың тілін тану, тіл арқылы жеткізілген танымдық білімді игеру тіл білімінің қағидаларына негізделеді. Сөз өнерінің адам таныту құралының бірі- драматургияның тілі рекше мәнге ие. Өйткені драма мазмұнын жеткізудің шешуші, маңызды ең басты мәселесі – тілі. Драматургия тілі- өзгеше тіл. Драма тілі қысқа, қысқалығымен мазмұнды әрі мәнді, әр сөз санаулы өз орнында, көкейге қонымды, саф алтындай жарқырып көрерменін тамсандырып, сонысымен басын идіретіндей тіл болуы керек. Бұл драманың өзіне тән шарттылығы. М. Әуезовтің: «Оқиғасы тығыз құрылған, істелуі босаң емес, құрыш пьеса керек. Пьеса ішінде сөз кеміп, іс молайсын», - деп айтуы да драматургтың тілдік қолданысына қойған талабы болса керек [1,20-б]. Эпикалық бейнелеу тәсілінде танылатын шындықты толғамды, орамды оймен көрікті тілдің алмасуы арқылы жеткізу көлеміне шек қойылмаса, драмада керісінше шындық пен кейіпкер бейнесі бір ауыз сөз бен көрерменіне жетуі тиіс. Драма аз сөзбен көрікті ойды бейнелеу тәсілінің ерекшелігімен көрерменін тамсандырады, сахна құдіретін танытады, кейіпкерінен үйренуге шақырады. Драмадағы әр сөз бен сөйлемді екшеп кейіпкер аузына салу арқылы драматург оның бет пердесін, мінез –құлқын, бар болмысын таныта алады.

Тіл құдіретін тану арқылы оны ерекше талғаммен таңдап, екшеп қолдану драматургтың шығармашылық әлеуетінің сапасын көрсетеді. Драматургтың қазақ тілінің шұрайлы, орамды тілдік қолданыстарын игеру, әр сөзді, тіркесті, сөйлемді жауапкершілікпен өз орнында қолдана білуі драманың сахналық өміріне жол ашады. Тіл білімінің мол мүмкіндігін жарқыратып қолдануымен танылған драманы түсініп оқу және ондағы көркем тіл байлығын қабылдай алу әдебиетші маманнан оқырмандық тәжірибе мен теориялық білімді қажет етеді. Драматургияны оқыту мен талдау да әдіскерден осы бағыттағы жұмысты драма мазмұнынан тілдік таным арқылы ұйымдастыруды талап етеді. Оқытушы өз кезегінде драма мен тілдің байланысын қатар қойып тілдік талдаудың мол үлгісін мәтін мазмұнынан таптыру, кейіпкер тілінен іздету керек.

Драматургияның тарихпен байланысы. Халықтың әдеби мұрасы, көркем сөзі, салт-дәстүрі сол халықтың өмір тарихы. Көркем әдеби мұрасының байлығы, молдығы арқылы халық тарихының көркем шындығы терең ашылады. Әр кезеңде жазылған азды-көпті драматургиялық шығармалар да халық тарихының көркем бейнесі. Болашақ маманға қазақ драматургиясының тарихпен байланысын ұлттың мәдени, әдеби мұрасының ерекше көрсеткіші ретінде, халықтың азаттық пен тәуелсіздік жолындағы тарихи рухында таныту басты бағыт.

XX ғасырдың басы қазақ әдебиеті мен мәдениетінде драматургиялық шығармалар мен театрдың туып, қалыптасуының тарихы. Қазақ драматургиясының қалыптасуы ұлт әдебиетінің кеңестік дәуір кезеңінің тарихы мен әдеби үрдісінің көрсеткіші болып қалмақ. Қазақ драматургиясының тарихын оны жасаушылар шығармасынан бөліп қарастыра алмаймыз. Кеңестік дәуірге дейін әдебиет тарихында болған жыр, дастан, өлең, роман түрлеріне қазақ сөз өнерінде тосын түрін танытқан драматургия, театрдың келуінің негізі халықтық өнерде екені тарихи шындық. Ә.Тәжібаевтің: «Қазақ халқының рухани байлығын оның эпосын, лиро-эпосын меңгеруден басталған драматургия осы қасиетінің өзімен халықпен бірлігін, туған жұрттың ұзақ тарихымен тамырластығын дәлелдейді» (2,9 б) деуі драматургия мен қазақ театрының тарихын танытуды фольклормен байланыста қарастыру қажеттігін көздейді.

Қазіргі кезеңде әлемдік әдебиет пен мәдениетте кәсіби орнын белгілеген, сонысымен дүниежүзілік мәдениетке қосар үлесі бар қазақ драматургиясы мен театр өнерінің өресін, алған биігін айтқанда оның шыңын ұлттық негізде қарау кәсіби маман тұлғасын биіктетері анық.

Қазақ драматургиясының қазіргі кезеңіне дейінгі аралықты сөз еткенде даму тарихының өскелеңдігі байқалады. Бұл өсу қазіргі қазақ драматургиясын толғандыратын мәселе өмір шындығын, адам тағдырын заман келбетімен бейнелеу, тарих толқынын ақтарып, ақ-қарасын ашып оқырманына шындық жолын нұсқауымен ерекше. Қазіргі қазақ драматургиясы халық тарихын қайта қарап, кеңестік дәуірдің тарихи шындықты бұрмалау, жасыру әрекетінен туындаған мол қателігін түзету

үстінде. Атап айтқанда тарихи шындыққа құрылған ұлылардың өмірінен жазылған драмалар Сәкен Жүнісовтің "Кемеңгерлер мен көлеңкелер" (Мұхтар Әуезов, Ғабит Мүсірепов, Сәбит Мұқанов бейнелеріне арналған), Әбіш Кекілбаевтың "Абылай хан", М.Байсеркеұлының "Абылайханның ақырғы күндері", "Кек қылышы Кенесары", Жолтай Әлмашұлының "Сана дерті", "Абақты-ғұмыр", "Фрустракция"(Нәзір Төрекұлов, Мағжан Жұмабаев, Сұлтанбек Қожанов, Сәкен Сейфуллин туралы) пьесалары – қазақ тарихының ақтандақ беттерін көркем шындықпен өрнектеген туындылар. Тарихи драмалардың жазылып көрерменге жету жолы да драманың тарихпен астастыра қарайтын мәселесі.

Драматургиялық шығармалардың даму тарихын білу, оның мүмкіндігін болашақ кәсібінде іске жарату, драматургияның тарихпен байланысты қырын кәсіби маманның ізденіп ғылыми зерттеуіне әкеледі.

Драматургияның психологиямен байланысы. Жоо-да драматургиялық шығармаларды оқытуда психология ғылымының негізге алынуы кәсіби маман дайындаудағы басты мәселе. К.Д.Ушинскийдің ұстаздық еңбекке бірінші психология ғылымы алынуы керек, ал педагогиканың адам тәрбиелеу құралы болуы тәрбиеленушінің жан-жақты даму заңдылығын білуі деген ойы драматургияны оқытудың психологиямен байланысына да негіз болады[3,706]. Жас ерекшелік психологиясы ғылымының зерттеу аймағы адамның әртүрлі жас кезеңіндегі психикасының яғни, біз зерттейтін үлкендер психикасының дамуы кәсіптік маман дайындауда басшылыққа алатын ғылым негізі.

Студенттің драмалық шығармалар оқу кезіндегі жай-күйін, қабылдау ерекшеліктерін үлкендер психологиясын зерттеу арқылы білуге және практикалық іс-әрекетте басшылыққа алу міндетті болады. Оларға:

1. Жоо-да кәсіби білім беруді оқыту психологиясы
2. Студенттің тұлға ретінде қабілет, ақыл-ой дамуының деңгейі
3. Оқытушы мен студенттің оқу еңбегін ұйымдастыру психологиясы
4. Студенттің сөйлеу мен ойлау психологиясының сапасы
5. Драматургиялық шығармалардағы тәрбие психологиясы

Оқытушы педагогикалық психология ғылымының қағидаларына, педагогикалық ізденіс нәтижелеріне сүйене отырып, жоғарыда аталған іс-әрекеттерді орындау нәтижелі болмақ.

Драматургиялық шығармалар оқыту мен театр көрерменін тәрбиелеу арқылы болашақ маманға қажетті кәсіптік қырын қалыптастырудың психологиясын білмей мамандыққа бағыттау мүмкін емес.

Әдебиетші маман драматургиядағы кейіпкер психологиясының нәзік иірімдерін тану, адамдар арасындағы күрделі қарым-қатынастың, өмір сүру заңдылығының шешімін психология ғылымын терең білген сайын ұғына бастайды. Көркем шығармаларды оқу, ондағы автор ұсынған идея мен ой өзегін тани білу арқылы адам бойында психологиялық қабілеттердің, мінез-құлық нормаларының қалыптасатыны белгілі. Драматургиялық шығармаларды оқу да өз ретінде маман дайындауда болашақ мұғалімге тән кәсіби психологиялық қабілеттерді дамытады. Психология ғылымында қабілетті «іс-әрекетті орындаудағы тұлғаның жеке қасиеті» деп түсіндіреді[4,1226]. Драмалық шығармалар оқу кезіндегі аудитория психологиясын, жеке тұлғаның қабылдау ерекшеліктерін зертту арқылы шығармашылық қабілет тудыру мүмкіндігі артады. Драматургиялық шығармалар оқу кезінде тұлғаның ойлау, сөйлеу, ес, қиял түрі қабілеттері, көркем мазмұнды қабылдауы ерекше сатыда дамиды. Студенттің көркем шығарма оқудан алатын ішкі жан сезіміне, толғанысына оқытушының ортақ болуы, көңіл қосуы түсіністік жағдай туғызады. Студенттің осындай психологиялық жай-күйін таныған сайын драманы шығармашылықпен игерту мәселесі де шешімін таппақ.

Драматургияның эстетикамен байланысы. Эстетика гректің *aisthetikos*- сезінуші, сезім қызметіне қатысты ұғымы. Эстетика –көркемдік пен сұлулықты тану теориясы, адамзаттың әсемдік туралы көркем шығармашылықтарының жалпы заңдары, олардың дүниетануға эстетикалық қатынасы туралы ғылым. Эстетика ғылым ретінде өнерді ғана зерттеп қоймайды, қоғамның материалдық және рухани қызметінде адамның көркемдікті тануға эстетикалық көзқарасын зерттейді. Эстетика өнер арқылы сұлулыққа табыну, сезіну, оны қабылдау сезімдерін туғызады. Эстетика ғылымы адамзаттың көркем шығармашылыққа көзқарасын қалыптастыра отырып, эстетикалық қабылдау, эстетикалық қатынас, эстетикалық ляззат, эстетикалық пікір, эстетикалық баға, эстетикалық сезім, эстетикалық тәрбие ұғымдарының мәнін ашады. Өнер әлемі кең соның ішінде адамзаттың көркем сөз өнері арқылы сұлулықты, әдемілікті оның екі қыры тән және жан сұлулығын сезінуі ерекше.

Әдебиеттанушы ғалым З.Серікқалиұлы: «Көркемдік тұрғысынан дүние сырын игеру – жаратылысы шындығына, әр нәрсе, әр құбылыстың мән-мағынасына талдау, саралау жолымен жай

ойлана үңілу ғана емес, ол – ең алдымен күллі әдемілік әлемін, сұлулық сипатын бар табиғатыңмен беріліп жан-жақты тану, рухани жан-жылуыңмен егжей-тегжейлі сезіну. Сонымен, сұлулық дегеніміз өнер туындысының аса маңызды сапалық қасиеттерінің бірі, қос мазмұнды, екі ұдай ақпарат береді: нақты табиғат болмысы және адам баласының әсерлік, рухани қатынасы, көңіл-күйі...», деп түсіндіреді [5].

Көркем сөз өнері арқылы жан сұлулығына тамсандыру мен табиғат сыйы тән сұлулығының арақатынасын білу оқырманның терең эстетикалық қабылдауын туғызады. Яғни, оқырманның ақиқат дүние құбылысын тану мен сөз өнері арқылы өрнектелген эстетикалық сезім тудыратын адами қасиеттерді айыра білу қабілеті. Біздің әдістемеміз үшін сөз өнері арқылы танылған сұлулықтың, әдеміліктің сырын ашу, сезіну бағалы. Әдіскер-ғалым Т.Ақшолақов: «Өнердегі биік мұрат – әсемдік оқушыны баурап әкетеді. Сезім сұлулығына баурайды» [6, 116]. деген пікірі әдістемеміз үшін де маңызды. Әдебиеттанушы ғалым С.Мақпырұлы: «Әдебиет- әсемдік, сұлулық әлемі. Ол бізді ару Жібек пен балғын Баянның нәзіктігіне сүйсіндіріп, аяулы Қамар мен Тоғжанның ақылы мен ажарына табындырып, мөлдір сезімдері мен жан сұлулығына тәнті етеді, осынысымен біздің әдемілік, сұлулық туралы талғамымызды қалыптастыруға ықпал етеді»-деген тұжырымы көркем әдебиеттің оқырманына жеткізер эстетикалық әсерін, сұлулыққа табынудың да талғампаздық екенін аңдатса керек [7,106].

Драматургиялық шығарма мен театр өнері жан сұлулығы мен тән сұлулығын тануда ерекше күшке ие өнер. Сонысымен оқырманы мен көрерменін сұлулыққа бөлейді, сезімге жетелейді, өмірлік идеалдарын қалыптастыруға бағыт береді. Драмалық шығармалардың өзегіндегі эстетикалық идеалды тану, эстетикалық ләззат алу, тұлғаның эстетикалық тәрбиесін қалыптастыру драманы оқудан және оны эстетикалық талдау арқылы танылатын сұлулық. Драмалық шығармалар студентке білімді игертіп қана қоймайды, эстетикалық мәнін түсінген сайын талғамын, ой-пікірін қалыптастырып, сұлулықты сезіну, тәнті болу, соған ұмтылу сезімдерін оятып, адамгершілік қасиеттерінің қырлары мейірімділік, әділдікке талпынысы, құлшынысы оянады. Соған жеткізетін драма мазмұнындағы автор нұсқаған өзекті ой - идеяны тану эстетикамен байланыста танылады. Эстетикалық тәрбие драмалық шығармалардағы ұлттық және әлемдік құндылықтарды бағалай білу, ондағы мазмұн арқылы танылған өмір шындығының суретін тануымен ерекшеленеді. Драманы оқу кезіндегі сұрау тапсырмалар, кейіпкер тұлғасын танудағы мінездеулерге арналған шығармашылық тапсырмалар, әдістемелік жұмыстарды түрлендіру эстетикалық тәрбие мен сұлулықты тануға жеткізеді.

Драматургияның мәдениеттанумен байланысы. Мәдениеттану адамзат тарихында жасалған материалдық және рухани құндылықтарды тануға, одан оқып, үйренуге жеткізетін ғылым. Адамзат қоғамының қалыптасуында «мәдениет» ұғымының пайда болуы, дамуы ұзақ тарихи үрдіс. «Мәдениет» ұғымының классикалық мазмұны қоғам мен адамзат дамуының тарихи белгісі және адамзат тіршілігінде қоғам мен адам дамуының саналы нәтижесінде қол жеткізілген қарым-қатынас көрінісі. Ғылымда мәдениет ұғымын түсіндіруге берілген анықтамалар мен түсініктер қоғам дамуымен жетілдіріліп отырғанымен жалпы мәдениет сөзі өз мазмұнында С.И.Ожегов сөздігінде былай беріледі: «мәдениет-элеуметтік құндылықтарды игеру мен дамытудағы адамдардың шығармашылық қызметінің тәсілі мен нәтижесі, ол арқылы қоғам мен жеке адамның біркелкі дамуы қамтамасыз етеді», - делінген [8]. Сонымен мәдениет адамзаттың өмір бойы жасаған құндылықтар жүйесі және оны жасау тәжірибесінің жиынтығы, көрінісі, нәтижесі, жетістігі деуге саяды.

Мәдениет ұғымы пайда болу кезеңінде алғашқы егін егу, бау-бақша өсіру, жер жырту, шаруашылық кәсібіне қатысты қарастырылды. Адамзат дамуымен ұғым қалыптаса келе мәдениетті эстетика заңдылығымен танып адамдардың көркемдік шығармашылық еңбегі тұрғысынан түсіну қалыптасты. Мәдениеттің адамзат қоғамы дамуындағы бір белгісі өнер деп қарастыра отырып, өнердің бір бұтағы драматургия, театрмен байланысты қыры мәдениеттану ғылымы астарында ашылуы тиіс.

Адамзат қоғамындағы мәдениет, өркениет тарихының бастау кезеңінің қайсысын алсақ та, мәдени мұра құндылықтарының байлығымен ерекшеленеді. Өнертанушы ғалымдар көне мәдениет жәдігерлері ретінде ежелгі гректердің мәдениетіне ерекше тоқталады. Ежелгі Грекия мәдениетін жасаушы әдебиеті, театры, философиясы Еуропа елдерінің өнер адамдарының шығармашылық дамуына ықпал етті. Театр мәдениетінің қалыптасуында антикалық ежелгі Грек және Рим мәдениетінің әлемдік өркениетті дамытудағы маңызы ерекше. Бастауын ежелгі грек, рим

мәдениетінен алған театр өнері мәдениеттің ордасындай талай ғасырдан бері адамзат баласын тәрбиелеуде.

Мәдениетті жасаушы қоғам, ондағы әлеуметтік адамдар тобы ғана емес жеке адамдар да мәдениетті жасаушы субъекті. Қоғам дамуындағы адамның мәдениет жасаушы жекелік сипаты «тұлға мәдениеті» ұғымын қалыптастыруға әкелді. Тұлға мәдениеттілігі оның жеке қасиеттерінің тәрбиелілік, әдептілік, имандылық, сыпайылық, ізеттілік жан тазалығы, тән тазалығы сипатының көрінісі. Тұлғаның өз халқының салт-дәстүрін, өнерін бағалауы ұлттық мәдениетін қастерлеуі мәдениеттілік белгісі. Тұлға мәдениетін сөз өнері арқылы қалыптастырудың бір сыры драматургиялық шығармаларды оқуға, олардың сахналанған үлгісін театрда көруге байланысты. Драматургиялық шығармаларды оқу мен театрда көру арқылы тәуелсіз қоғамның жан-жақты жетілген, эстетикалық талап-талғамы жоғары, шығармашылық әлеуеті биік, кәсіби мамандығына жетудің сара жолын таңдаған мәдениетті тұлға қалыптастыру. Театр мәдениеті автор мен режиссердің шығармашылық еңбегінің нәтижесін өнер туындысына тән тілімен қабылдай алу. Біз де өнердің өзіне тән ерекше тілін танытуды мәдениеттану ғылымының тұжырымдарына сүйену арқылы тұжырымдаймыз.

Қазақстанның драматургия, театр өнерлерін ұлттық, сондай-ақ жалпы адамзаттық көркем мәдениеттің тамаша, бірегей әрі біртұтас жүйесінің құрамдас бөліктері ретінде қарастыру болашақ әдебиетші мұғалімді мәдениеттану мен әдебиеттану ғылымының тығыз байланысты екенін бағамдауға жеткізеді.

Кәсіби маман мәдениеттану ғылымының драматургиямен байланысын анықтауда Қазақстан көркем мәдениетінің жүйелі немесе дискретті кезеңдері жайында, ұлттық өнеріміздің аймақтық және әлемдік мәдени кеңістіктегі ролі мен маңыздылығын, қазіргі кездегі көркемөнер үрдісі мен өнердің жалпы әлемдік қазынасына қосқан орасан зор үлесін тануға мүмкіндік алады.

Қорытынды. Қазіргі қазақ әдебиетінің тәуелсіздік рухымен даму бағытын айқындайтын драмалық шығармалар жазылып, сахналанып көрерменін табуда. Қазіргі қазақ драматургиясының әлемдік драматургияда өз орнын белгілеген сала, оның мазмұны, жанрлық ерекшелігі бай, тіршілік тану мүмкіндігінің шексіз екендігі оқырманды қызықтырады оқуға, көруге жетелейді. Оқырмандық қызығушылық драманың өн бойында жатқан күрделі тартыс пен мазмұнның сырын білуге құмарлық драматургияның ғылым салаларымен байланысын білуге әкеледі.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

- 1 Әуезов М. *Жиырма томдық шығармалар жинағы, Он жетінші том, Алматы, «Жазушы» 1985. -349б. -кітап*
- 2 Тәжібаев Ә. *Қазақ драматургиясының дамуы мен қалыптасуы. –Алматы, «Жазушы», 1971. - 415 б. -кітап*
- 3 Ушинский К.Д. *Педагогикалық шығармалар. Алматы, 1961. -210 б. -кітап*
- 4 *Қазақ тілі терминдерінің салалық ғылыми түсіндірме сөздігі педагогика және психология. Алматы, «Мектеп» 2002, -256 б. -кітап*
- 5 Серікқалиұлы З.: *Таңдамалы шығармалары:- Алматы, Раритет, 2011 - .1 т.: құраст. Сақиұлы З. - 317 б. -кітап*
- 6 Ақшолақов Т. *Шығарманың көркем айшықтарын таныту. –Алматы, Рауан, 1994. -224б. -кітап*
- 7 Мақыпұлы С. *Әдебиеттің тектері мен түрлері. Алматы, 1994, РБК, -74б. -кітап*
- 8 Ожегов С. И. *Словарь русского языка: Ок. 53 000 слов / — М., Оникс, Мир и Образование, 2007. — 1200 с. –кітап.*

Reference:

- 1 Äuezov M. *Jıyrma tomdyq şyğarmalar jınağy, On jetınşı tom, Almaty, «Jazuşy» 1985. -349b.-kitap*
- 2 Täjibaev Ä. *Qazaq dramaturgiasynyñ damuy men qalyptasuy. –Almaty, «Jazuşy», 1971. -415 b. -kitap*
- 3 Uşinski K.D. *Pedagogikalıy şyğarmalar. Almaty, 1961. -210 b. -kitap*
- 4 *Qazaq tılı terminderiniñ salalıy ğylymi tüsındırme sözdıgı pedagogika jäne psihologia. Almaty, «Mektep» 2002, -256 b. -kitap*
- 5 Serıqkaliüly Z.: *Tañdamaly şyğarmalary:- Almaty, Raritet, 2011 - .1 t.: qūrast. Saqiüly Z. - 317 b. -kitap*
- 6 Aqşolaqov T. *Şyğarmanyñ körkem aişyqtaryn tanytu. –Almaty, Rauan, 1994. -224b. -kitap*
- 7 Maqpyrılı S. *Ädebitiñ tekteri men türleri. Almaty, 1994, RBK, -74b. -kitap*

8 Ojegov S. Í. Slovar ruskogo iazyka: Ok. 53 000 slov / — M., Oniks, Mir i Obrazovanie, 2007. — 1200 s. — kitap.

МРНТИ 16.21.51

Ordabayev Ch.,¹ Aldashev N.,² Nabidullin A.³

*^{1,3}Abai Kazakh National University,
Almaty, Kazakhstan*

*²K.Zhubanov Aktobe Regional University,
Aktobe, Kazakhstan*

PECULIARITIES OF MOBILE APPLICATION USAGE IN TEACHING ENGLISH FOR UNIVERSITY STUDENTS

Abstract

Mobile technologies are increasingly being introduced into our lives, becoming ubiquitous, acquiring more and more advanced opportunities for social interaction and connection to the Internet. Technologies like these can have a big impact on the entire educational process. Learning will increasingly move away from the audience and enter the student's personal space, both real and virtual, and become more personal with elements of cooperation. Finding a new way of using mobile technologies to integrate them into learning as an extension of daily life will be considered a success. A fairly wide range and variety of existing mobile learning resources allow you to choose applications in accordance with the individual needs, interests and level of the student's language training. This article is dedicated to finding peculiarities of mobile application usage in teaching English for university students.

Keywords: mobile educational, mobile applications, language learning software, online education, Internet technologies

Ордабаев Ч.К.,¹ Алдашев Н.М.,² Набидуллин А.С.³

*^{1,3}Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті,
Алматы, Қазақстан*

*²Қ.Жұбанов атындағы Ақтөбе өңірлік университеті,
Ақтөбе, Қазақстан*

УНИВЕРСИТЕТ СТУДЕНТТЕРІН АҒЫЛШЫН ТІЛІН ОҚЫТУДА МОБИЛЬДІ ҚОСЫМШАЛАРДЫ ҚОЛДАНУ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Аннотация

Мобильді технологиялар біздің өмірімізге барған сайын кеңінен енгізіліп, әлеуметтік өзара әрекеттесу мен оқытудың жетілдірілген мүмкіндіктеріне ие бола отырып, кеңінен таралуда. Мұндай технологиялар бүкіл оқу процесіне үлкен әсер етуі мүмкін. Оқыту аудиториядан алшақтап, студенттің жеке кеңістігіне нақты да, виртуалды да енеді және ынтымақтастық элементтерімен жеке болады. Бұл аспект студенттің күнделікті өмірінің жалғасы ретінде оқуды интеграциялау үшін мобильді қосымшаларды қолданудың жаңа әдісін іздеуді қажет етеді. Қолданыстағы мобильді оқыту ресурстарының кең спектрі мен әртүрлілігі студенттердің жеке қажеттіліктеріне, қызығушылықтарына және тілдік дайындық деңгейіне сәйкес қосымшаларды таңдауға мүмкіндік береді. Мақала жоғары оқу орындарының студенттеріне ағылшын тілін оқытуда мобильді қосымшаларды қолдану ерекшеліктерін анықтауға арналған.

Түйін сөздер: мобильді оқыту, мобильді қосымшалар, тілдерді үйренуге арналған бағдарламалық қамтамасыз ету, онлайн-білім беру, интернет-технологиялар